

Pieseň o Rolandovi
Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Starofrancúzsky hrdinský spev, anonymná veršovaná skladba sa opiera o skutočné historické udalosti za vlády Karola Veľkého a vznikla na rozhraní 11. a 12. storočia.

Dielo:

Pieseň o Rolandovi sa inšpirovala skutočnými udalosťami z 8. storočia. Je oslavou bezhraničného hrdinstva stredovekého rytiera v boji za kresťanské ideály a tiež absolútnej oddanosti svojmu panovníkovi. Jednotlivé postavy sú priamočiarym vyjadrením morálnych postojov: statočnosti a zbabelosti, vernosti a zrady. Dielo patrí medzi tzv. chanson de geste – piesne o činoch a je najslávnejšou z nich. Opisuje bojové nadšenie Frankov, lásku k vlasti, zmysel pre rytiersku česť a povinnosť. Je v nej však aj veľa legendárnych prvkov (napríklad kráľ Karol Veľký má 200 rokov). Jadrom eposu je opis slávnej bitky medzi kresťanským vojskom kráľa Karola Veľkého a mohamedánskymi Saracénmi v pyrenejskom priesmyku Roncevaux. K bitke došlo po sedemročnej krížovej vojne. Karolovo vojsko v nej márne oblieha Saracénov, usadených v španielskej Zaragoze. Po rokovaní, ktoré na popud rytiera Rolanda vedie so saracénskym kráľom Marlisom Rolandov otčim Ganelon, Saracéni falošnými sľubmi prinútiť Karolove vojská na odchod. V Roncevalscom priesmyku Saracéni spolu so zradným Ganelonom pripravujú pascu a napadnú zadný voj Karolovho vojska, vedený Rolandom. V statočnom boji s nepriateľskou presilou Roland zo začiatku odmieta radu priateľa Oliviera zatrúbiť na zázračný roh Olifant, aby privolať posilu, a statočne sa bráni mečom Durandalom. Až keď je Durandal v neľútostnom boji zničený, ťažko ranený Roland zatrúbi na Olifant tak silno, až mu praskne spánková tepna a rytier umiera. V boji padne i dvanásť statočných rytierov. Karol s vojskom sa rýchlo vracia, porazí Saracénov a dobyje Zaragozu. Ganelona za zradu potrestajú rozštvrením. Panovníkovi sa vo sne zjaví archaniel Gabriel a vyzýva ho na novú krížovú výpravu. Skladba je súčasťou tzv. karolínskeho cyklu – kráľovského cyklu s ústrednou postavou kráľa Karola Veľkého, zachovalo sa z nej viac fragmentov. Pieseň pôvodne šírili básnici a speváci trubadúri.

O diele podrobnejšie:

Z literárneho hľadiska je pozoruhodné ako anonymný autor vykreslil charaktery troch hlavných postáv – Rolanda, ktorý bol veľmi statočný, udatný rytier, ale pritom až nerozvážne v boji hazardoval, nechcel včas privolať pomoc. Rytier Olivier bol tiež statočný, ale opatrnejší, rozvážnejší, nebol taký zaslepený nenávisťou voči nepriateľovi. On napokon presvedčil Rolanda, aby zatrúbil na zázračný roh Olifant a privolať kráľove vojsko. Ganelon bol zradcom, viedla ho však nielen nenávisť k Rolandovi, ale aj nechť radikálne riešiť konflikt so Saracénmi, chcel ho ukončiť. Pieseň o Rolandovi sa šírila najskôr ústnym podaním. Za najstaršiu dochovanú písomnú podobu sa považuje oxfordský rukopis, ktorý nie je napísaný v starofrancúzštine, ale v anglonormančine. Tento jazyk má prvky latinčiny a tiež keltské a normanské. Dielo obsahuje 4002 desaťslabičných veršov, rozdelených do laisses (strofických útvarov, založených na rovnakej asonancii s rozhodujúcim posledným vysloveným prízvukným samohláskovým zvukom). Sú v ňom zaujímavé tiež detailné opisy súbojov, podrobné údaje o brneniach rytierov, druhoch koní, ktoré používali, ale aj takmer anatomické vedomosti o obetiach krvavých bitiek. O bežných reáliách vtedajšieho života Francúzska a Španielska sa z diela dozvieme len veľmi málo. Zo všetkých hrdinských spevov malo toto dielo najväčší úspech vďaka vysokej etickej i estetickej hodnote. Zachovalo sa z neho viac fragmentov.

Úryvky:

Pieseň o Rolandovi – 1. úryvok

Karol Veľký, kráľ náš a ctihodný kmeť,
v Španielsku je už sedem predlhých liet:
až po breh mora dobyl kraje žirne.
Každá pevnosť poddá sa jeho sile;
v prachu ležia hrady, ich múry pyšné,
krom Zaragozy, mesta na výšine.
Marsilius v ňom vládne, no bezbožník je:
démonom zapredal myseľ aj srdce.
Pre jeho bludy smrť ho ver neminie.

Marsuilius sedí v tieni svojho sadu,
pred ním stojí dvadsaťtisíc manov.
K svojim dvoranom prehovorí takto:
„Kráľ Karol pripravil nám ťažké jarmo.
S francúzskymi šíkmi sa na nás vrhol,
chce nás pokoriť a zasiahnuť skazou.
Nemám síl zahnať ho do jeho krajov.
Múdri muži, poslúžte mi svojou radou,
ako odvrátiť od nás toľkú hanbu.

Rečie Blankadrin, muž umný a rovný,
nik sa mu nevyrovná v statočnosti:
„Poslov pošlite k pyšnému Karolovi,
nech počuje o vašej oddanosti,
že dostane všetkého do sýtosti.
Za to nech vám sľúbi, že zbrane zloží.
Ak chce, zaručíme sa aj životmi:
Pošleme mu dvadsať junákov mocných;
pôjde aj môj syn, hoc mu skaza hrozí.

Pieseň o Rolandovi – 2. úryvok

Pod šípovým krom, v tieni starej sosny,
Karol sedí na svojom zlatom stolci,
francúzsky kráľ a vladár bohabojný.
Stoja pred ním poslovia vierolomní,
úlisnú reč o láske čuje od nich.
„Buď pozdravený mocný, veľký vladár,
náš pán Marsil ti poklonu vzdáva,
lebo Boží zákon je jeho spása.
Hľa, vzácne a hojné dary vám dáva:
Medvede, levy, jastraby a rad tiav,
mulice s nákladom striebra a zlata,
každá je byzantínmi obťažkaná.
Z nich tučný žold dostane každý man.
Prosí vás len, do Aix vráťte sa zaraz,
sám za vami príde sťa váš vazal.

Pieseň o Rolandovi – 3. úryvok

Strmé sú hory, úžľabiny hlboké,
tmavé sú svahy, vôkol bralá hrozné.
Francúzi kráčajú do krajiny rodnej,
tu ich čaká neha žien, léno hojné.

Pohania vysadli na svoje kone,
hlavy im chránia prilby zaragozské,
hruď zasa košele dvojkrúžkové.
Tisíce poľníc sa rozozvučí v hore,
Francúzov sa zmocní des v tom lomoze.
Modlia sa vrúcne: „Ochraňuj nás, Bože!“
Ich jasná krv skropí španielske pole.

Olivier zvolá: „Silné sú ich voje!
Náš šík slabne, proti nim nič nezmôže.
Zatrúbte na roh, nech sa Karol dozvie,
že nám načím jeho silné zbroje.
Roland skríkne: „Mám byť zbabelý? To nie!
Hľa, Durandalom zrazím hlavy mnohé,
vrazím ho mnohým po samu rukoväť.“

Pieseň o Rolandovi – 4. úryvok

Hľa, Roland zo všetkých síl na roh trúbi,
už nevládze, prúd krvi mu z úst chľí.
Zvuk sa nesie vďiaľ, Karol zradu tuší.
Rečie Naimon: „Muž statočný je v úzkych.
Je to Roland, za to, pane, ručím.
Zradil ho ten, kto už aj vás opustil.
Ten hlas je jasný: na pomoc ísť musím.“

Trubadúr

Výraz pochádza z francúzštiny, trubadúri boli rytierski básnici, skladatelia a interpreti - speváci v jednej osobe. So sprievodom strunového hudobného nástroja spievali lyrické piesne, svetskú stredovekú poéziu. Vystupovali prevažne v 12. – 13. storočí a pochádzali z radov šľachty, najmä rytierstva. Provensálski trubadúri boli známi už v 11. storočí a objavovali sa aj v krížových výpravách. Za prvého trubadúra bol vraj považovaný Viliam IX., knieža z Poitiers a vojvoda akvitánsky, ktorý žil v rokoch 1071 – 1127. Bol pradedkom kráľa Richarda I. Levie srdce (1157 – 1199), sukničkárom a bitkárom. Pre jeho nemravné správanie mu biskup z Poitiers hrozil exkomunikáciou z cirkvi. (V nemčine sa takýmto spevákom hovorilo minnesängri, v severnom Francúzsku truveri)

Epos (doplnok k heslu)

Na starogrécke homérske eposy nadviazal rímsky hrdinský epos, ktorého najvýznamnejším reprezentantom bola Vergiliova Eneida z 1. storočia pred n. l. Stredovekú veľkú veršovanú epiku reprezentoval stredoveký hrdinský a rytiersky epos. Vo francúzskej stredovekej literatúre hrdinský epos predstavuje Alexandreis, ďalej cyklus básní známych pod spoločným názvom chanson de geste (piesne o hrdinských činoch), ktoré sa viažu na postavu kráľa Karola Veľkého. Najznámejšou z nich je Pieseň o Rolandovi. V nemeckej literatúre hrdinský epos predstavuje Pieseň o Nibelungoch z 12. storočia, v španielskej Pieseň o Cidovi, v ruskej Slovo o pluku Igorovom. Hrdinský epos, ktorý sa opieral o skutočné historické udalosti, vystriedal

rytiersky epos. Ten odrážal nielen stredoveké ideály hrdinstva ako čestnosť, statočnosť v boji, vernosť pánovi, ale aj lásku – napríklad Tristana a Izoldy. Reakciou na hrdinský epos bol neskôr idylický epos (napr. Goetheho Herman a Dorothea), zvierací epos, duchovný epos (Miltonov Stratený raj) a napokon moderný epos, ktorý predstavujú veľké básnické skladby od čias romantizmu. Medzi najznámejšie diela tohto druhu patrí Byronova Childe Haroldova púť, Mickiewiczov Pán Tadeáš, Puškinov Eugen Onegin, Máchov Máj, Bottova Smrť Jánošíkova, Sládkovičov Detvan a iné. Básnickú podobu majú s eposom spoločnú aj Hviezdoslavove diela Hájnikova žena, Ežo Vlkolínsky, Gábor Vlkolínsky.